

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Martini Chemnitii, Doctoris Theologi celeberrimi, Harmonia Quatuor Evangelistarum

Quam ab Eodem feliciter inchoatam ... D. Polycarpus Lyserus, et D.
Johannes Gerhardus, ... Is quidem continuavit, Hic perfecit ; Opus
Eruditionis Stupendæ, Orthodoxorum consensu approbatum, idemque tot
Eruditorum desideriis adhuc expetitur

Qui D. Johannis Gerhardi Continuationis Partes Tertiam, Quartam,
Quintam, Eamque postremam complectitur - Denuo nunc in Lucem prodit,
Cum jndicibus ...

**Gerhard, Johann
Chemnitz, Martin
Leyser, Polycarp**

Hamburgi, MDCCIII

VD18 90617819

Caput CXCVIII. Christus In Crucem Suffixus Medius Inter Duos Latrones
Pendet.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17617

niti falsâ hypothesi ostendimus superius. Ideo autem Christus hunc potum sibi oblatum hiberé noluit, quia erat fellens & intoxicatus vitam celerimè abrumpens, jam verò Christus in cruce spontè mori voluit ad implenda vaticinia ac typos Veteris Testamenti, nequaquam verò potione quadam lethiferâ sibi ipsi mortem consciscere, ut verum maneat illud Joh. 10, 18. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam à me ipso.* Quòd si grana quadam thuris ad mentis foporationem & alienationem contrahendam huic potui fuerunt admixta, qualem potum maleficis supplicio afficiendis datum fuisse Rabini scribunt, facile intelligitur, Christum ideò hunc potum recusasse, quia sanâ & integrâ mente mortem adire voluit. Judæi fellis amaritie linguam Christi, cui hactenus pepercerant, torquere voluerunt: sed Christus linguam suam, quâ pro inimicis suis oraturus, Testamentum conôiturus & Patri cœlesti animam suam commendaturus erat, mortificare noluit. Hieronymus dicit hac gustatione & recusatone potus sibi oblatus Christum significasse, quòd mortis amaritudinem propter nos gustaturus sit, sed tamen paulò post surrecturus, quò etiam respicit Sedulius sic canens;

Tetigit labiis & ab ore removit.

*Quippe necem parvo degustaturus amarum
Tempore, quâ reduci contemnere carne pararet.*

Et quia in oblatione hujus fellei & myrrhati potus Judæorum crudelitas manifestatur, ideò recusatō illius commodè eò referri potest, quòd Christus hunc populum repudiare velit, eum *ura eorum* sit *ura fellis*, & *vinum eorum fel Draconum* & *venenum aspi-*

dum Deuteron. 32. v. 32. ideò post vaticinium de felle & aceto in cibum ac potum Christo exhibitis statim sequitur Psalm. 69. vers. 23. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in retributiones & in scandalum &c.* Augustinus potus illius recusationem allegoricè sic exponit, quòd hæretici & male viventes Christiani non recipiantur in unitatem corporis Christi mystici. *Quando Dominus gustavit fel & noluit bibere, hoc Sacramento significavit, quòd hæreticos & male viventes non admittat ad corpus suum. Si non eos pateremur nec omninò gustarem. Quia verò necesse est eos pati, necesse est gustari. Sed quia in membris Christi tales esse non possunt, gustari possunt, recipi in corpus non possunt &c.* Quòd si etiam nobis in cruce loco vini acetum, loco mellis fel amarissimum exhibeatur & afflictis afflictio addatur, exemplo Christi patienter id perferamus, scientes non olim vino lætitiæ in vita æterna inebriandos esse. Pf. 36. v. 9. Esa. 65. v. 13. Luc. 22. v. 30. &c. Ac veluti Christus postquam cum discipulis biberat dulce vinum in cœna agni Paschalis, noluit acetum Judæorum bibere, sed *asseruit, se non bibiturum de fructu vitis, donec illud biberet novum in regno Dei* Luc. 22. v. 18. sic post perceptam Evangelicâ doctrinâ (vino novo comparatâ Matth. 9. v. 17.) dulcedinem, non amplius bibamus acetum Judaicæ vêtustatis, gustato Christo, non amplius bibamus vinum mundi, est enim myrrhatum & intoxicatum, apud inferos egerendum, sed desideremus novum vinum in regno Dei cum Christo bibere &c.

*Jesu, dulcedo, vappâ potaris amarâ,
Tristia fella bibis, sic mihi mella paras.*

CAPUT CXCVIII.

CHRISTUS IN CRUCEM SUFFIXUS MEDIUS INTER DUOS LATRONES PENDET.

Matth. 27. v. 35. Marc. 15. v. 25. Luc. 23. v. 33. Johan. 19. v. 17.

RATIO ORDINIS.

Postquam protervi milites Christo myrrhatum vinum loco rescipientis potus exhibuissent, mox ad crucifixionem sese accingunt. Supplicium illud crucifixionis brevibus verbis Evangelistæ describunt, erat enim tunc temporis omnibus notum. Præcessit autem eam vestium exuitio, omnium membrorum atque artuum distensio, qualis in tortura hodie fieri solet, quam deinde secuta est manuum ac pedum clavis ferreis facta afflictio ac ligni crucis erectio. Crucifixioni latronum una cum Christo suspenforum Matheus & Marcus præmittunt divisionem vesti-

mentorum, & *Ἰσθηθῆν* crucis Christi. Sed Lucas eum dixisset, alios duos facinorosos unâ cum Christo fuisse ad locum supplicii eductos, statim subjungit, eos fuisse simul crucifixos ac tum demum subjungit vestium Christi divisionem & tituli inscriptionem. Hunc ergò ordinem Lucæ sequemur, quia in principio Evangelicæ Historiæ pollicetur, se velle omnia *καθ' ἑξῆς* ordine scribere c. 1. v. 3. ac verisimile est, milites carnifices à Judæis impulsos ad executionem supplicii festinasse propter festi Paschalis propinquitatem ac tum demum absolutâ supplicii executione de vestibus fuisse sortitos.

Harm. Tom. III, vel Gerhârd. Cont. pars quarta.

U 3

CHRI-

MATTH. 27.

35. Καὶ ἐσταύρωσαν αὐτὸν. 35. Et crucifixerunt eum.
38. Τότε σταυρώσαντες αὐτὸν δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ ἐναντιῶν αὐτοῦ. 38. Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, unus à dextris & alter à sinistris.

MARC. 15.

25. Ἦν ἡ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτὸν. 25. Erat autem hora tertia & crucifixerunt eum.
27. Καὶ σὺν αὐτῷ σταύρωσι δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ ἐναντιῶν αὐτοῦ. 27. Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dextris, alterum à sinistris ejus.
28. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἡ λέγουσα, καὶ μετ' ἀνόμων ἐλογίσθη. 28. Et impleta est Scriptura, que dicit: Et cum iniquis deputatus est.

LUC. 23.

33. Καὶ ὅτε ἀπέηλθον εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίς, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τὰς κακῶργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. 33. Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum & facinorosos, unum quidem à dextris, alterum verò à sinistris.

JOHANN. 19.

17. Καὶ ἐξήλθεν (ὁ Ἰησοῦς) εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίς τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ Γολγοθά. 17. Et exiit (Jesus) in eum, qui dicitur, Calvarie locum, Hebraicè autem Golgotha.
18. Ὅπου ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ μετ' αὐτῶν ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. 18. Ubi crucifixerunt eum & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Jesum.

DE COAGMENTATIONE CIRCUMSTANTIARUM
HUIUS HISTORIÆ.

Johannes in singulari de Christo dicit: ἐξήλθεν, *exiit in eum, qui dicitur, calvarie locum.* Lucas in plurali de crucifixoribus dicit: ὅτε ἀπέηλθον, *postquam venerunt in locum qui vocatur Calvaria.* Sed hæc Lucæ verba in divulso nexu coherent cum sequentibus, *ibi crucifixerunt eum.* Ergo Johannis verba illis in Harmonia præmittemus, ubi tamen no-

tandum, quod propter feriem Historiæ ἐξήλθεν in forma plusquamperfecti accipiendum sit. *Exiit* rat Jesus in locum Calvarie, quia cum Christus vino myrrhato potaretur, quod in præcedenti capite expositum fuit, jamdum ad montem calvarie pervenerat, ut superius monuimus.

HARMONIA HUIUS HISTORIÆ.

Καὶ ἐξήλθεν (ὁ Ἰησοῦς) εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίς τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ Γολγοθά, καὶ ὅτε ἀπέηλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίς, ἐκεῖ (ὅπου) ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ μετ' αὐτῶν ἄλλους δύο τῶν κακῶργων ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ἦν ἡ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτὸν. καὶ τότε σταυρώσαντες αὐτὸν δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ ἐναντιῶν αὐτοῦ (σταυρώσαντες αὐτὸν δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ ἐναντιῶν αὐτοῦ) καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἡ λέγουσα, καὶ μετ' ἀνόμων ἐλογίσθη.

Et exiit (Jesus) in eum, qui dicitur, calvarie locum, Hebraicè autem Golgotha. Et postquam venerunt in locum, qui vocatur calvarie, ibi crucifixerunt eum & cum eo alios duos facinorosos hinc & hinc, unum quidem à dextris, alterum verò à sinistris medium autem Jesum. Erat autem hora tertia & crucifixerunt eum. Et tunc crucifigunt cum eo duos latrones, unum à dextris, alterum verò à sinistris ejus (crucifiguntur cum eo duos latrones, unus à dextris, alter à sinistris) Et impleta est Scriptura, qua dicit. Et cum iniquis deputatus est.

Exegesis hujus Historiæ.

Justinus in Dial. cum Tryphone p. 232. commemorat, Pf. 96, 10. in Græca LXX. Interp. versione olim lectum fuisse ἐσταύρωσεν αὐτὸν ἐν ξύλῳ ὃ θεὸς Regnavit à ligno Deus, sed προσδιορισμὸν illum αὐτὸν ἐν ξύλῳ à Judæis crucis Christi inimicis esse sublaturum. Quamvis verò particulam hanc, à ligno, non statuamus genuinam Scripturæ Canonicae illius loci partem, cum nec in textu Hebræo, nec paraphra-

Chaldaica, nec in hodierno textu Græco, nec in versione Hieronymi, nec in vulgata translatione habeatur, sed in margine prius additam in textum postea transcriptam esse judicemus, optimè tamen ea congruit cum fidei analogia, quæ testatur, Christum idem in cruce mortuum, ut regnū gratiæ inchoare & ex hominibus Ecclesiam sibi colligere posset. Quod si enim ex hominibus per peccatum in regnum

in regnum ac potestatem diaboli translatis Ecclesiam sibi colligere debuit, quam in hac vita regnum gratia, in futura vita regnum gloria constitueret, utique necessarium erat, ut passione & morte sua pro peccatis totius humani generis satisfaciendo ex regno & potestate Satanae homines prius liberaret. Eadem fidei analogia testatur, Christum à ligno etiam regnum potentiae inchoasse, cum per passionem intraverit in suam gloriam & post crucifixionem ex mortuis resuscitatus & ad dextram Dei exaltatus omnia in caelo ac terra secundum humanam naturam pleno dominio gubernare coepit, unde multi ex veteribus *πρωτόδικαιο* illud, regnavit à ligno Deus, retinent. Tertull. lib. adv. Judaeos c. 10. & libr. 3. adv. Marcion. c. 19. Aug. in enarrat. Ps. 95. Ambrosius in 1. Cor. 15. Arnobius & Cassiodorus in illum Psalmum, Auctor libri de montibus Sinae & Sion adv. Judaeos c. 5. qui habetur in operibus Cypriani &c. Quin & Schindlerus in Lexico in rad. *למ* notat in Psalterio Hebraico Anglicano additum legi *למ* quod ipsum etiam de Psalterio Romano August. Justinianus Nebrissenfis Episcopus in Psalterio 5. lingg. recenset. De hac Christi Regis omnium nostrum crucifixione agitur in praesente pericope, in qua consideranda veniunt

1. Genus supplicii. Et exivit (vel potius exiverat) Jesus in eum, qui dicitur, Calvariae locum, Hebraice autem Golgotha. Et postquam venerunt in illum locum, ibi crucifixerunt eum. De supplicii loco in praecedente pericope late fuit actum, hic ergo ad expendendum supplicii genus descendimus. Evangelistae verbis brevissimis illud describunt, dicentes, Christum in Golgotha sive loco Calvariae fuisse crucifixum, tum quia isto tempore fuit vulgare & quotidianum; tum ad significandam illius atrocitatem, quam verbis nemo assequi possit. Cicero orat. 5. in Verrem vocat *crudelissimum ac teterrimum supplicium*. Paul. lib. 5. sent. tit. 21. appellat *summum supplicium*, quod irrogari solebat autoribus seditionis ac tumultus, ut constat ex leg. 38. §. 2. ff. de poenis & leg. 1. Cod. de seditionis, non tamen omnibus, sed servis & mancipiis, unde verba legis sic distinguunt. *Autores seditionis aut tumultus pro qualitate dignitate aut in crucem tolluntur aut bestii obijciuntur*. Ulpianus ad leg. Cornel. falsi *supremum* vocat *supplicium*. Nonnus in c. 19. Johann. *ἐλέγχον τὴν τῶν πορνοδαννισσῶν quoddam fatum*. Lactant. lib. 4. Instit. c. 26. *infame supplicium* vocat. Joach. Stephan. lib. 1. de jurisd. c. 7. num. 108. *Liberi homines aut civis Romani hac poena funesta affici non poterant nisi prius servi poena fierent*, hoc est, libertas verberibus servilibus, nempe flagellis eis adimebatur. Cicero Act. extr. in Verrem. *Facinus est vincire civem Romanum, scelus verberare; prope parricidium necare; quid dicam, in crucem tollere? Verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest*. Fuit igitur supplicium servile, proinde & ignominiosissimum, sed in super etiam fuit atrocissimum & crudelissimum, quia manus ac pedes clavis ferreis ligno crucis affigebantur, jam verò in manibus ac pedibus nervi quamplurimi conveniunt, atque quidem modo, ut non nisi magna vi & intensissimo dolore seungi possint, Carolus Sigonius, Baronius & Lipsius statuunt, supplicium crucis etiam veteribus Judaeis in usu

Harm. Tom. III. vel Gerhard. Contin. pars quarta.

fuisse, sed loca, quae ex Scripturis & Rabinis profuerunt, de analogo quodam supplicio videlicet suspensione in ligno sive furca, nequaquam verò de crucis supplicio, quale Romanis usitatum fuit, & quale Christus pro genere humano sustinuit, agunt, ut late probant Casaubonus exerc. 16. contr. Baron. cap. 77. & Petrus Faber lib. 2. semestr. c. 8. fol. 88. & seqq. quia inter genera poenarum fontibus irrogatarum nusquam à Rabinis commemoratur crucifixio, uti etiam superius admonuimus ex Maimonide. Sanè in vet. Testamento sapissimè occurrit vox *lignum* in descriptione suppliciorum, sed nulla necessitas cogit de crucis supplicio, prout Romanis usitatum erat, illud exponere, cum illi etiam mori dicantur *על לignum super ligno*, qui in furca occiduntur, qui laqueo strangulantur in sublime elati, qui acuta sude transiguntur, qui rotæ imponuntur &c. & *אנא שארעאז קרי קרעמא אד הני* dicuntur etiam illi, qui vel decollati vel alio supplicio affecti post mortem huic ignominiae subijciuntur, ut corpora vel capita eorum palo affigantur vel in propatulo collocata Soli exponantur, quod LXX. vocant peculiari verbo *ἐξηλάζεν* 2. Sam. 21. v. 6. Romanis igitur duntaxat usitatum fuit crucis supplicium, unde Christus aliquoties admonet se *gentibus* *crucem* & ab illis supplicio afficiendum Mat. 20. v. 19. Marc. 10. v. 33. Luc. 18. v. 31. tandem verò Constantinus, Imperator religiosissimus, supplicium illud lege sustulit, referente Sozomeno lib. 1. Histor. Eccles. c. 8. & Tripartit. lib. 1. cap. 9. *ne salutare signum subferiret ad perniciem & colendum illud atque eximium poenis vilesceret damnatorum*. Quamvis verò crux Romana veteribus Hebraeis non fuerit in usutamen D. Apostolus Gal. 3. vers. 13. ad eam rectè accommodat verba legis divinae Deut. 21. v. 23. *Maledictus à Deo est, qui pendet in ligno*. Ut enim genus complectitur suas species, ita quod in genere de suspensione in ligno dicitur, id in specie ad crucifixionem rectè accommodari potest. Propriè autem loquitur Moses non de supplicio, quod irrogabatur vivo, sed de poena, quae ignominiae causâ irrogabatur extincto, ut scilicet ad aliquot horas suspensus Soli & oculis hominum exponeretur. Huc etiam pertinet dictum Rabinorum super c. 21. Deut. *Suspensio hominis in cruce est vilificatio Dei*, cujus hanc exponunt rationem, quod Deus nobilissimam hanc creaturam non ad cruentam & ignominiosam distractionem, sed ad sui imaginem condiderit, ideoque corpus ita crudeliter suffixum eodem die à cruce auferendum fuisse &c. Sed Rabihi hoc dictum procul dubio acceperunt à Patriarchis per quandam cabalam, quo significatur, ipsum Dei Filium in cruce suspendendum ac vilificandum, quia crucifixio & mors est extremus gradus exinanitionis Christi. Cæterum processus crucifixionis erat hujusmodi. 1. Crucifigendo detrahebantur vestes, ut nudus in crucem ageretur, id quod Christo etiam contigisse colligitur ex eo, quod milites vestimenta ipsius postea dividunt ac de tunica fortuntur. Rectè tamen monet Abulensis parad. 5. cap. 34. hoc non intelligendum esse de omnimoda nuditate, sed sicut aliis crucifigendis, ita quoque Christo publicæ honestatis causâ relicta sunt foeminalia linea, quae superiore parte sub umbilico fortiter astricta usque

ad genua & poplites veniebant, qualia Judæis in usu fuisse commemorat Hieron. in Epist. ad Fabiolā. Talis igitur nuditas intelligenda, qualis tribuitur Petro Joh. 2. 1. 7. in qua detractis vestibus ulfatis superior corporis pars ad umbilicum usq; planè nuda, inferior vero linteo duntaxat cincta est. Magna verò hæc fuit ignominia & confusio, virum honoratum, Doctorem eximium & Prophetam sanctum coram omnibus denudari, Ps. 69. v. 8. *Operuit confusio faciem meam*, sed non minor erat pœna & cruciatus ex hac nuditate ortus, quia vestes vibicibus & vulneribus corporis firmiter impactæ non sine exquisitissimo doloris sensu avelli ac detrahi potuerunt. Hanc nuditatem Christus propter nos sustinuit, ut ignominiosâ sua nuditate ab Adamo & posteris ejus auferret ignominiam nuditatis, in quam per peccatum inciderant, atq; ut veltem nobis impetraret. Primi Parentes nostri ad imaginem Dei in perfecta justitia & sanctitate conditi ornati erant stolâ integritatis & immortalitatis, sed infernalis latro eosdem spoliavit & nudavit hac veste, Luc. 10. v. 30. inde omnes eorum posterii sunt coram Dei oculis *nudi & discooperiti* Ezech. 16. v. 7. Apoc. 3. v. 17. Christus igitur sese ignominiosè nudari passus est, ut veltem justitiæ & indumentum salutis nobis iterum pararet Esa. 61. v. 10. unde suavissimè nos hortatur Apoc. 3. v. 18. *Suadeo tibi, ut emas à me vestimenta alba, ut non appareat nuditas confusionis tue.* Ambros. lib. 10. in Lucam. *Christus nudus crucem ascendit. Qualis primus homo in Paradiso habitavit, talis secundus homo Paradisum introivit. Victus est Adam, qui vestimenta quasivit, vicit ille, qui regumenta deposuit.* Bernh. ferm. 1. in annunc. B. Mar. *Non poterat homo revestiri, vel ablata sibi recipere vestimenta (justitiæ scilicet originalis) nisi Christus amitteret sua, sicut enim divificari in anima, nisi interveniente morte corporali Christi non potuit, ita nec revestiri sine ejus despoliatione.* Illi detrahuntur vestes, qui gramine & floribus terram quotannis vestit, imò qui cœlum stellis in prima creatione decoravit, illius ergò nuditas est summus noster coram Deo ornatus. Erubuit nudus, ut peccata nostra pudenda ac detestanda tegetet, nosque in eum statum perduceret, è quo per peccatum excidimus, ut scilicet nudi non erubescamus Genes. 2. v. ult. Athanas. orat. in passionem & crucem Dom. *Eus, quas nos in Adam indueramus, pelliceas tunicas exiit, ut nos pro iis Christum vicissim indueremus.* Et postea: *Decebat eum hominem introduceret in Paradisum exuere tunicas, quas Adam accepit, cum è Paradiso ejiceretur & pro istis non vestiret vitâ & immortalitate.* Ut Noë vino, sic Christus amore nostri ebrius nudus decubuit in strato crucis Gen. 9. vers. 21. August. lib. 16. de civit. Dei cap. 2. *Christus plantavit Ecclesiam, de qua dicit Propheta: Vineam Domini Dei domus Israel est, & bibit de vino ejus, sive ille calix hic intelligatur, de quo dicit: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum. Et, Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste, quo suam sine dubio significat passionem: sive quia vinum fructus est vineæ, hoc potius illo significatum est, quòd ex ipsa vinea, hoc est, ex genere Israelitarum carnem pro nobis & sanguinem, ut pati posset, assumpsit & inebriatus est; id est, passus & nudatus, ibi namque nudatus est, id est, apparuit ejus infirmitas, de*

qua dicit Apostolus, nisi crucifixus est ex infirmitate &c. Potest etiam huc referri vaticinium Prophetarum Isa. 52. vers. 10. *Nudavit Dominus brachium suum sanctum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terre salutem Dei nostri.* Quòd si & nobis detrahuntur vestes, hoc est, bona externa, è quibus victum & amicum petere cogimur, exemplo Christi *hanc rapinam bonorum patienter feramus* Hebr. 10. vers. 34. atque ut Christus nudus in cruce pendet, sic denudemus animam nostram desiderio terrenorum crucifigentes *carnem nostram cum concupiscentiis suis* Galat. 5. v. 24. Ut autem in prætorio cum chlamys coccinea Christo detraheretur, corona spinea in capite fuit relicta, sic eandem quoque Christus hoc loco retinuit, & in crucem secum sustulit, ut ostenderet, se ut Regem nostrum in cruce mori & honorem regni à se nunquam ablatum iri. Tertull. adv. Jud. cap. 13. *Isaac cum ligno reservatus est arietem oblatum in vepe cornibus harente, & Christus suis temporibus lignum humeris suis portavit in harentibus cornibus crucis coronâ spinèâ in capite ejus circumdatâ.* 2. Crucifigendo omnia membra & articuli omnes distorquebantur, sicut in tortura hodie fieri solet; Idipsum etiam Christo contigisse colligitur ex Psal. 22. vers. 15. *Separaverunt se omnia ossa mea,* (in Hebræo est *פרץ* *divisit, dispersit, separavit* in Hithpaël) *sicut cor meum sicut cera, liquefecit se in medio viscerum meorum.* vers. 18. *numerabo vel numerare posse omnia ossa mea, ipsi aspicient, insipient in me.* Nos pro merito eramus æternis tormentis subjeci, ab omnibus Dæmonibus distorti, dilacerari ac dilaniari, sed Christus nostri loco membrorum suorum distortionem sustinuit. 3. Tandem igitur crucifigendus clavis ferreis per manus ac pedes actis lignis crucis affixus fuit, (quod in Christo etiam observatum fuisse colligitur ex Act. 2. v. 23. ubi dicitur quod Judæi ipsum *προσηύχωντες* affigentes interemerint.) Hæc affectio diversimodè sese habuit pro variis ac diversis crucium formis. Procul dubio in monte Calvarie cruce quadam erectæ steterunt, ut essent terrori maleficis, sicut apud nos patibula in publico extant, quòd si crucifigendi in aliquam istarum crucium fuerunt agendi, verisimile est, quòd in sublime prius elati tunc demum erecto crucis ligno clavis ferreis affixi fuerint. Sed quia de Christo notanter dicitur, quòd *gestaverit crucem suam*, hoc est, illam cui affigendus erat, inde probabiliter colligitur, quòd in terram prostratus & supinus cruci jacenti incumbens, eidem fuerit affixus, actum demum crux in sublime elata & erecta fuit, immissa scilicet in foramen montis Calvarie ad hoc adaptatum, ut erecta stare posset. Quidam existimant manus Christi ligno humi jacenti fuisse infixas, pedes verò erectæ jam cruce, quòd hic modus crucifigendi fuerit facilius. Quilibet verò intelligit non sine dira corporis concussionem, vulnerum in manibus ac pedibus dilatationem & exquisitissimo dolore erectionem illam Christi in cruce pendentis fuisse factam. Cæterum de materia & forma Dominicæ crucis operosè quidam solliciti sunt. Autor Historiæ Scholasticæ in Evangel. cap. 172. ex quatuor arborum generibus eam fabricatam fuisse scribit, *Invenitur, inquit, li-*

gnum

gnum Dominicae crucis & palmae & cypressi, & ut quidam tradunt, olivae & cedri &c. Bernh. lib. de pass. cap. 46. de quatuor arborum generibus crux facta fuisse refertur, de cypresso, cedro, olivae & palma. Glossa Clement. 1. de summa Trinit. & fide Cathol. Fertur crux quatuor habuisse genera lignorum, cedrum in stipite, palmam in palo per longum, cypressum in ligno ex transverso, olivae in tabula super crucem, iuxta versum, Ligna crucis, palma, cedrus, cypressus, olivae, inde texunt allegorias, quod Christus sit Palma patientiae, olea misericordiae, cedrus pudicitiae, cypressus bonae coram Deo fragrantiae. Beda in collectan. itidem ex quatuor lignorum generibus crucem Christi formatam fuisse agnoscit, sed loco olivae & palmae nominat pinum & buxum. Lipsius lib. 3. de cruce cap. 13. totam crucem ex quercu paratam statuit, quia fide digni asserunt frusta sacratissimi huius ligni speciem hanc referre, quia crebra & frequens in Iudaea sit illa arbor; quia lignum sit robustum, fixationi latraeque aptum. Bellarminus ipse lib. 2. de imag. sanctorum cap. 27. agnoscit, opinionem de quatuor generibus lignorum in cruce non habere testimonia veterum, nec esse probabilem. Tucherus Norinbergensis in descriptione terrae sanctae scribit, in Palaestina esse claustrum Graecorum Monachorum Paulinorum duobus miliaribus Italicis Hierosolyma distant, in cuius templo prope summum altare crescat peculiaris quaedam arboris species, ex cuius ligno crux Dominica fuerit formata. Sed haec omnia incertis traditionibus nituntur, ideo frustra & inutiliter quaruntur. Quod formam crucium attinet, testantur veteres, quod cruces non fuerint unius generis. Quaedam enim ita formatae erant, ut capite ad terram converso necandi suspenderentur, quibusdam vero per posteriora pali agerentur, alii denique expansis brachiis sublimi capite affigerentur. Primi crucifixionis modi exemplum legitur apud Niceph. lib. 2. cap. 36. de Petro, quem ait pedibus sursum versus sublati (καὶ μετὰ ταῦτα) in crucem actum, quod se indignum iudicaret recto corporis statu exemplo Magistri sui pati, atque ut brevior & expeditior sibi esset ad caelum via. Alterius modi exempla in Historiis Martyrum ubivis sunt obvia. Tertii modi exemplum in Salvatore nostro conspicuum est, qui ea ratione in crucem actus est, ut sublimi in aere capite, pedibus terram versus directis, ac manibus utrinque expansis nudus penderet. Ab his crucium generibus diverso modo S. Andreas Apostolus crucifixus traditur, cuius crux ex duobus lignis aequalis longitudinis fabrefacta & deussatim compacta angulos non habuit rectos sed acutos & obtusos, cui quidem non clavis sed funibus alligatus quasi equuleo per biddum inhaesit verba ex ea faciens & hominibus praedicans. Caeterum de forma crucis Christi statuit Justin. in Dial. cum Tryph. pag. 249. quod vaticinium Moisaicum Deut 33. vers. 17. Cornua unicornis cornua illius &c. ad eam accommodari queat. Unicornis (inquit) cornua non alterius cuiquam rei aut figurae aliquis dicere & demonstrare queat similia esse, quam nota eius quae crucem designat directum namque quod est unum lignum, unde summa pars in cornu sustollitur, cum lignum ei aliud adaptatur & utrinque ut cornua unicorni adjuncta summitates apparent ἐκαστὸν ἄς κέρατα τῶ ἐνὶ κέρατι παρὰ εὐγμένα τὰ ἀ-

κέρτα Φαίσηται, & quod in medio fixum est, ut cornu & ipsum eminet, in quo vehuntur & insident, qui crucis supplicium subeunt & cornu formam praeseferunt ipsud ipsum quoque cum aliis cornibus conformatum & compactum lignum. Irenaeus lib. 2. adv. haeres. cap. 42. Habitus crucis fines & summitates habet quinque, duos in longitudinem & duos in latitudine & unum in medio, ubi requiescit, qui clavis affigitur. Sed fabrica illa cornu recurvi, in quo sederint ac quieverint crucifixi, videtur delicatior quam utrudi & extemporanea Christi cruci conveniat. Ac notanter Christus dicitur non sedisse sed pependisse in crucis ligno Act. 5. vers. 30. quem interemistis, καὶ οὐκ ἔσθις ἐπὶ ξύλων. Idem repetitur Act. 10. vers. 39. Galat. 3. vers. 13. Tanta insuper erat Iudaeorum ac militum contra Christum crudelitas, ut hanc qualemcunque levationem aegre ipsi concessisse videantur, quin potius cruciatum ipsius hac ratione auxerunt, quod tota corporis moles sine ullo fulcro exteneris, nervosis, ferroque perforatis manibus pendere fuit coacta. De numero clavorum in cruce Domini itidem variant. Nonnus Poeta antiquissimus in cap. 19. Joh. crucis formam describit hoc modo: Illic interfectores ad lignum quadrilaterum sublime supra terram erectum extenderunt Christum astringentes vi explicatas, utriusque manus ferreo vinculo, & immenso ac singulari clavo pedis utriusque pedis utriusque uno impetu perforatum transfixere, pedibus sibi mutuo impositis ac complicatis inflexibile exitii vinculum. Ex quo intelligitur, tribus tantum clavis Christum cruci affixum, quae etiam est sententia Nazianzeni in Traged. Christus patiens. Quidam vero secuti revelationes Brigittae & Greg. Turonensis contra statuant, lignum aliquod transversum in loco illo pedum fuisse, in quo duobus clavis pedes affixi fuerint, singulo suum clavum habente, non autem alterum alteri esse impositum, sicque in universum quinque ligna sive traves crucis enumerant, primum erat erectum illud lignum reliquis omnibus procerius & robustius, quod terrae excavatae immitebatur: cui corpus crucifixi adhaerebat. Secundo tabella cacumini istius ligni erecti imposita, in qua scribebatur titulus mortis sive causa supplicii: Tertio transversum aliud lignum, cui manus extensa & diducta affigebantur: Quarto cornu illud cui velut ephippio alicui insederint crucifixi: Quinto transversum aliquod lignum inferius, cui utrique pedes singuli peculiari clavo fuerint affixi. Scaliger in animadvers. Eusebianis itidem statuit binos crucifixorum pedes totidem clavis non ad stipitem arretarium sed ad suppedaneum affigi fuisse solitos. Sed quid de cornu illo sentiendum sit, jam ante exposuimus, ac Nonni sententiam ostendit, quid de transverso illo ligno, cui pedes affixi fuerint, statuumendum sit, probabilius scilicet esse, quod pedes sibi invicem impositi ligno erecto uno quodam clavo infixi fuerint, non autem duobus clavis ligno alicui transverso. Convenit haec sententia crudelitati crucifixorum, cum enim tota corporis moles in pedes inflexos & transfixos sibi in vicem incumbentes sine ulla quiete vel fulcro ex manibus affixis pependit, inde facile intelligitur, corporis pendens pondus & superne & inferne continuum atque indicibilem in nervosis illis partibus peperisse cruciatum.

ciatum. Disputant etiam, an lignum transversum ligno longo erecto immisum vel suprapositum fuerit hoc modo, ut lignum erectum sursum versus prominuerit? Lipsius lib. 1. de cruce cap. 11. probare conatur ex Patribus, pictoribus & priscis sculpturis Christum in illa cruce specie, quæ *Inmissa* vocatur, crucifixum, addit etiam Constantino talem formam apparuisse, statuit igitur erectum illud lignum oblongum supra transversum aliquantum prominuisse. Tertull. in apolog. cap. 16. *stipites trophæorum fuisse cruces & ipsa signa militaria rectâ bastâ & transversâ bastulâ formam crucis representasse scribens id ipsum agnoscit.* August. etiam tractat. 118. in Joh. non obscure illud comprobat hisce verbis: *Lata est (cruce Christi) in transverso ligno, quo extenduntur pendens manus & significat bona opera in latitudine charitatis. Longa est à transverso ligno usque ad terram, ubi dorsum pedesque figuntur & significat perseverantiam in longitudine temporis usque ad finem. Alia est in cacumine, quod per transversum lignum sursum versus excedit & significat supernum finem, quod cuncta opera referuntur. Profunda est in ea parte, quâ in terram figitur, ibi quippe & occultata est, nec videri potest, sed cuncta ejus apparentia & eminentia inde confurgunt, sicut bona nostra de profunditate gratiæ Dei, quæ comprehendi ac dijudicari non potest, universa procedunt.* In Plal. 103. erat latitudo, in qua porrectæ sunt manus; longitudo à terra surgens, in qua erat corpus infixum; altitudo ab illo innexo ligno sursum quod eminet; profundum, ubi fixa erat cruce & ibi omnis spes vitæ nostræ. Idem repetit Epist. 120. cl. 26. sed Beda in quæst. super Genes. ubi de victoria Abrahamæ, loquitur, dicit, *cruces fuisse similem literæ Græcæ τ qualem etiam fuisse Hebræicis Thau docet Hieron. in c. 9. Ezech. Juxta illorum sententiam lignum erectum non prominuisset supra transversum. Sed prior sententia magis recepta est, unde formâ decussatâ cruce ubi vis formatur, pingitur ac sculptur. De clavis quibus affixus fuit Christus aliqui scribunt, fuisse illos non præacutos sed obtusiores, ut cruciatus esset eò gravior, quò perforessio difficilior. Sed compages manuum ac pedum non admittit fissuram, nisi clavorum acutissimorum. Ruffin. lib. 1. Hist. Eccles. c. 8. refert Helenam inventâ cruce portasse clavos ad filium Constantinum, ex quibus ille frenos composuerit, quibus uteretur ad bellum, ex aliis verò galeam belli usibus aptam armaverit &c. Theodor. lib. 1. Hist. Eccles. cap. 18. *Helena clavorum alios galeæ regie inseruit, qui præsidio essent capiti filii sui & hostium tela repellerent, alios freno conjunxit, Regi protectionem parans.* Ambros. in orat. de obitu Theodosii allegoricè ista exponit: *In capite (inquit) rectè est clavus, ut ubi sensus est, ibi præsidium; corona de cruce, ut fides luceat; habena de cruce, ut potestas regat, sique justa moderatio, atque ad clavum Christi in freno Constantini accommodat Propheticum illud Zach. 14. In die illa erit quod super frenum est equi, sanctum Domino. Quod si ergo Constantinus memorialis perpetui ergo clavos illos galeæ & freno adhibuit, fortassis non improbari poterit, sin verò peculiarem aliquam virtutem protectionis illi tribuit, sicut verba Theodoretæ indicare videntur & Greg. Turon. lib. 1. de glor. Martyr. cap. 6. memorat, quòd clavus ad tempestatem sedandam in mare Adriaticum projectus fuerit, illud profectò superpositione non caret. Nos rectius fecerimus si**

spirituali & piâ clavorum ac passionis Christi meditatione tumultus mentis nostræ sedemus, concupiscentias carnis refrenemus atque ad spiritualem militiam contra Satanam & ipsius organa nos armemus. Ad formam crucifixionis etiam hoc pertinet, quòd Damasc. lib. 4. orth. fidei cap. 13. refert, *Judeos averfâ à templo & urbe facie Christum crucifixisse, quasi qui indignus sit sancti illius loci intuitu, ex quo colligitur, pependisse Christum in cruce facie ad occidentem conversa, quia mons Calvarie in Occidentali parte urbis fuit situs. Idem statuit Sedulius lib. 5. Carm.*

*Quatuor inde plagis quadrati colligit orbis,
Splendidus aurois de vertice fulget Eous,
Occiduo sacræ labuntur sidere plantæ,
Arcton dextra tenet, medium læva exigit
axem.*

Voluit igitur Christus hac positionis formâ significare, quod exaltatus in cruce omnia velit trahere ad seipsum Johann. 12. vers. 32. & ex omnibus mundi partibus Ecclesiam sibi colligere. Lactant. lib. 4. de vera sap. cap. 26. *Extendit manus suas, orbemque dimensus est Christus, ut jam tunc ostendret ab ortu Solis usque occasum magnum populum ex omnibus linguis & tribubus congregatum sub alas suas esse venturum & signum illud maximum frontibus suis suscepturum &c.* Dorsum ipsi obverterant Judæi, recusantes eum pro Messia agnoscere, ideò vicissim obvertit eis dorsum respiciens ad gentes beneficiis crucis fruituras. Jerem. 18. vers. 17. *dorsum & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.* Caterum ad crucem Christi varios typos & vaticinia V. T. accommodat pii veteres, quorum studium ut non est improbandum, ita delectas quidam inter ea merito instituitur, ut potiora & clariora reliquis præferantur. Justin. in Dialog. cum Tryphone pag. 244. *Lignum crucis symbolum atque notam lignum vitæ obtinuit, quod in Paradiso satum fuit. Moses cum virga ad liberationem populi missus est, eamque in manibus gestans in prima populi fronte ἐν ἀρχῇ & λαὸς mare dissecuit. Per hanc à terra aquam profluentem vidit. Et ligno in Mara in undam amaram coniecto dulcem eam reddidit. Virgâ in lacu aquarum missis Jacob, ut satæ serent ovis avunculi sui, quò ex factu earum lucraretur, voti compos est factus. Virgâ suâ se fluvium transiisse idem Jacob gloriatur. Idem scalam à se visam dixit, cui innixum fuisse Deum Scriptura declaravit. pag. 245. Virgâ Aaronis germen ferens Pontificem eum declaravit, Virgâ è radice Jesse nasciturum esse Christum Esaias prolatus est. Et David, ut lignum plantatum ad exitum aquarum, quod fructum suum producturum sit tempore suo & cujus folium non sit defluxurum, justum esse ait, A ligno conspectus est Abraham Deus, sicut scriptum est, ad illicem Mamre, Septuaginta salices sive palmas & duodecim fontes invenit populus transmissio Jordane. Virgâ & baculo consolationem se accepisse à Deo, dicit David. Lignum ubi Elifaus in amnem Jordanem projecit, ferrum securis extulit, quâ filii Prophetarum exiverant, ut ligna cederent, ad structuram domus, ubi legem & præcepta Dei commemorare atque meditari constituerant: quemadmodum & nos gravissimis peccatis, quæ in nos admittimus, baptizatos atque submersos per supplicium capitale crucis in ligno & per*

purificationem aque Christus noster redemit & domum orationis & adorationis efficit. *Et virga fuit que Judam Patrem esse demonstravit eorum, qui per ingenium Sacramentum à Thamar sunt progeniti.* pag. 248. hinc accomodat, quod Moses in pugna Israelitarum contra Amalecitas manibus utrinque expansis oraverit, id dicit fuisse signum crucem imitans *אֲרָמָהּ רֹב שְׂאוּגֹב מִיְמֵינוּ*. Item quod Moses in benedictione Josephi dicit Deut. 33. vers. 17. *Cornua monocerotis cornua ejus; applicationem ostendimus paulò superius.* pag. 200. *Agnus ille (paschalis) de quo, ut assus totus fieret, præceptum est, supplicii crucis quod subiturus erat Christus symbolum & nota fuit. Agnus namque assus in figuram cruci similem conformatus ad ignem torretur, namque unum ab infimis partibus ad caput usque ad altum perficitur, & aliud rursus secundum scapulas, ad quod suspenduntur manus agni.* p. 253. hinc accomodat dictum Elaiæ: *Expandi manus meas ad populum incredulum.* pag. 283. *signum ejus qui crucifigendus erat in serpentibus morfu vos ledentibus exhibitum est.* pag. 232. hinc accomodat verba Psalm. 96. vers. 10. *Dicite inter gentes, Dominus regnavit, ac monet olim sic fuisse lectum, regnavit in ligno Deus, sed verba illa in ligno à Judæis fuisse expuncta.* Fortunatus in carmine suo eadem expressit: *Impleta sunt que cecinit David fidelis carmine, Dicent in nationibus, Regnavit à ligno Deus.* Cyrillus lib. 8. in Johan. & Hieronymus de ligno crucis hæc proponunt meditationes: *Cum per hujusmodi exaltationem in cruce ejetus sit Princeps mundi foras, constant omnibus per crucis vexillum devictas esse à Christo. Dæmoniacas cohortes, ut sicut per lignum vicerat antiquus serpens primum Adamum, unde in omnes transiit mors Gen. 3. ita quoque per lignum idem vinceretur à secundo Adam, unde nobis profuxit vita omnia & gratia, hinc factum est, ut in laqueo suo comprehensus sit peccator, & suis, ut ajunt, telis confossus. Sane crux ipsa funda est, quâ David Goliathum horrendum armis & formidabilem visu prostravit humi.* 1. Reg. 17. *Ipsa est signum Thau signatum in frontibus virorum gementium, quo muniti ab interitu erepti sunt, ceteris omnibus interfici jussis Ezech. 9. Ipsa, inquam, signum, quo Angelus Domini signavit servos Dei in frontibus eorum, ne inferretur eis exitium aut pernicies.* Apocal. 7. *Quo ligna colligens mulier Sareptana Propheetam domo suscipit, itaque sine olei farineque sue diminutione aliquandiu vitavit.* 3. Reg. 17. *Cruce insignita mens caelesti alimonia & Spiritus sancti gratia affatim pascitur. Ferrum fundo aque demersum Eliseus immisso ligno ad supremam aque partem natans eduxit.* 4. Reg. 6. *Nos ad imbaratrum depressos crux sancta subvevit ad astra.* Hæc enim est lignum vitæ, quod in medio Paradisi plantatum esse Scriptura commemorat Genes. 2. quia ab ipsa vivifica nobis & vitalis medicina processit. Hæc est arca Noë, per quam salvamur à diluvio inundantis aque vitiorum & incolumes servamur. Genes. 7. Hæc est scala Jacob à terre in caelum porrecta, cui Dominus immixtus est, per quam nobis caelestia regna conscendere datur Genes. 28. Hæc designata fuit per ligna, que humeris suis tulit Isaac, cum immolandus erat in holocaustum Gen. 22. nam Christi humeris crux bajulata totius mundi in se tulit precium. Hæc portibus & superliminaribus domorum figurata descri-

bitur, qua sanguine agni delibata exterminatorem primogenitorum Egypti ne ingrederetur, propulsi Exod. 12. Hæc est virga Mosaica, que mare rubrum percussit, dividit aquas & traductio Dei populo Regem Egyptum cum toto equitatu submersit. Exod. 14. Hæc eadem bis silicem percussit aquam largo fluxu eduxit Num. 20. Ipsa itidem lignum est, quod fluvio Marath immissum amaritudinem aquæ in dulcedinem convertit. Exod. 15. Ipsius figuram atque formam manibus extensis referens Moses superbum Amalec pugnam cientem atque in populum Dei dubitantem exercitum oratione ad Deum facta vicit Exod. 17. Denique ipsa lignum est, quo in deserto suspensus serpens aeneus omnibus ipsum conspicientibus sanitatem à morsu serpentum reddidit. Num. 21. Nam quisquis oculos animi in Christum cruci affixum converterit, ab omni vulnere peccati illico curabitur. Quæ omnia non de materiali & lignea cruce, sed de opere redemptionis in ligno crucis à Christo præficto accipienda esse nemini potest esse dubium. Iren. lib. 4. c. 23. pag. 248. lib. 5. cap. 16. pag. 340. Lactant. lib. 4. div. Instit. cap. 18. August. lib. 16. contr. Faust. cap. 22. & alii ex veteribus, ad crucifixionem Christi accommodant dictum Mosaicum Deut. 28. vers. 66. *Erit vita tua pendens ante oculos tuos & non credes ei.* Recensentur ibi maledictiones expectandæ populo Israelitico, si nolit obedire verbis Domini, jam verò Christus in cruce pro nobis factus est maledictum, & hæc est omnium maxima populi Judaici maledictio, quod non credit in Christum crucifixum, sic ergo in hoc vaticinio exprimeretur persona, modus & vox supplicii, quod scilicet Filius Dei, qui est ipsa vita, suspendendus sit *בְּרֵגֶל מִדְּבָרָה* à regione, vel ut alii vertunt in umbilico, in medio terræ, id est, Hierosolymis. Galat. lib. 8. de arcan. Cathol. verit. cap. 17. ideo fortassis pluraliter dixit *וְיָרֵד וְיָרֵד* vitæ tuæ, quia sicut gemina est Messie natura, ita & ejus vita, Deus scilicet & anima, hæc autem Messie vitæ, quæ pro nobis in cruce suspendenda erant, nostræ sunt. Sed literalis sensus, uti rectè monet Galladius in annotat. in hunc Irenæi locum colligitur ex contextu. Versu proximè præcedente dicitur: *Dabit tibi Jehovah cor pavidum, & defectum oculorum & mororem animi, postea sequitur hoc versu 66. Et erit vita tua suspensa tibi ex adverso, neque crederis vitæ tuæ, id est, desperabis de vita tua, nulla apparebit ratio, quâ vitam tueri possis.* vers. 67. additur: *Manè dices, quis dabit vespèram? & in vespèra dices, quis dabit manè? præ pavore cordis & visione oculorum tuorum &c.* Idem Iren. lib. 4. cap. 56. p. 289. *Per extensionem manuum dissolvens quidem Amalech, congregans autem dispersos filios à terminis terræ in ovile Patris.* cap. 67. p. 298. *Christus in sine aratrum ostendit (innuit dictum Esa. 11. convertent lanceas in aratra) lignum copulatum ferro & sic ejus expurgavit terram, quoniam firmum verbum adunatum carni & habitu tali confixus emundavit sterilitatem terram.* Anselm. in meditat. de cruce Christi itidem aliquot typos conglomerat. *Modo Moses virgâ suâ mare rubrum percussit: modo Jacob scale caelos attingenti accubat: modo exploratores vocam tempestivam nocte deportant: modo Josue clypeum in Nays sustulit: modo Gedeon Madianitis gladium ostentat: modo Delila Samsonem hostibus dedit: modo David in Goliath pugnat.* modo

modò Jonas in turbulentum mare projicitur : modò ligna Isaac , quibus concremandus , apponatur : modò arcam Noe , ut cataclysmum evitet , edificat : modò arcum tendit Esau , ut majores feras transigat : modò exultat serpentem Moses , ut illius aspectu salvetur populus &c. Galatinus loco proximè citato ex libro Berachoth , id est , Benedictionum Hierosolymitano in capite quod incipit , Quando legunt , adducit talem interpretationem : Et fuit , cum complevit Salomo orare ad Dominum universam orationem & deprecationem hanc , surrexit de conspectu altaris Domini procumbens super genua sua & manus ejus erant expansæ ad cælos. Dixit Rabbi Abhu , & manus ejus erant expansæ ad cælos. Nam sicut H id est , iste crucifixus vel in cruce jugens erat stans. Hæc ibi H quod Latine interpretatus iste , hoc in loco non est nisi Deus , quod per id , quod in libro Menaboth , id est , oblationum in capite , quod incipit , Oblationes legitur , maximè probatur , ubi sic dicitur : Deus sanctus & benedictus vocatur H id est , iste , sicut scriptum est Exod. 15. Zo , id est , iste Deus meus & glorificabo eum. Sozom. lib. 2. Hist. Eccles. cap. 1. recitat versum Sibyllæ de Christi cruce : $\omega \xi \lambda \nu \nu \mu \alpha \nu \alpha \rho \iota \sigma \tau \omega \nu \epsilon \phi \delta \epsilon \theta \epsilon \circ \varsigma \epsilon \xi \epsilon \tau \alpha \nu \theta \delta \eta$. O lignum felix , in quo Deus ipse pependit. Apud Eusebium in oratione Constantini cap. 18. & Augustin. lib. 18. de civit. Dei cap. 23. extant Sibyllæ Erythraæ verficuli de Christo , quorum acrostichis hæc est : Jesus Christus Dei Filius Servator crux , $\text{I} \eta \varsigma \chi \rho \iota \sigma \tau \circ \varsigma \theta \epsilon \circ \varsigma \text{H} \theta \circ \varsigma \sigma \tau \omega \tau \eta \epsilon \lambda \alpha \nu \nu \circ \varsigma$. Ex Natura etiam varias picturas & similitudines crucis erunt , quas gentilibus crucis irrisoribus opponunt. Justinus Apolog. 2. pro Christi pag. 70. Considerate vobiscum res in orbe cunctas , an absque forma ista (crucis) administrare quicquam aut commercium aliquod habere homines queant ? Mare certè quidam non scinditur , nisi trophæum hoc , quod antenna sive velum vocatur , in navi integrum maneat. Terra absque hoc non aratur. Fossores autem opus non faciunt , neque itidem manuarii artifices , nisi figuram hanc habentibus instrumentis. Præterea verò facies humana non alia re ab animantibus ratione carentibus magis differt , quàm quòd rigida directaque sit & extensionem manuum habeat , atque in vultu à fronte prominenter proferat nasum qui dicitur , per quem respiratio est animanti , non aliud quàm crucis formam ostendentem. Et per Prophetam quoque ita dictum est. Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus. Quin & signa vestra figura hujus vim præferunt & declarant (vexillorum signa dico aliorumque insignium) & trophæorum , per que progressus à vobis in publicum quovis locorum sunt , imperii & potestatis indicia in hisce ostendentibus , licet hoc non intelligentes faciatis. Et qui apud vos moriuntur Imperatorum imagines formâ istâ consecratis & Deos in inscriptionibus nominatis &c. Tertull. in apol. cap. 16. In trophæis cruces , intestina sunt trophæorum , Religio Romanorum tota castrensium signa veneratur , signa jurat , signa omnibus Diis præponit. Omnes illi imaginum suggestus insignes , monilia crucium sunt. Syra illa vexillorum & Cantabrorum stole crucium sunt. Maximus Taurinensis homil. 11. de cruce Domini sic philosophatur. Grande est crucis Sacramentum & si intelligamus per hoc signum mundus ipse salvatur. Nam cum à nautis scinditur mare , prius arbor erigitur , velum distendi-

tur , ut cruce Domini aquarum fluenta rumpantur. Sed & bonus agricola , cum parat terra solum vertere , non nisi per signum crucis id facere conatur. Dum enim aratro dentale subjicit , & solum inserit , figuram crucis imitatur. Calum quoque ipsum hujus signi figurâ dispositum est. Nam cum quatuor partibus distinguitur Oriente , Occidente , Meridiano ac Septentrione , quatuor quasi crucis angulis continetur. Ipsi etiam incessus hominis , cum manus levaverit , crucem pingit , atque idè elevatis manibus orare præcipitur , ut ipso quoque membrorum gestu passionem Domini fateamur. Minutius Felix in orat. contra gent. Signum crucis naturaliter vidimus in navi , cum velis tumentibus vebitur , cum expansis palmulis labitur & cum erigitur jugum , crucis signum est. Autor comment. in Marcum apud Hieronym. Aves quando volant ad arbera , formam crucis assumunt , homo natans per aquas vel orans , formâ crucis vestitur. Navis per maria antennâ cruci similata suspirat. Sozomen. lib. 7. Eccles. Hist. cap. 15. & Suidas referunt , Theodosio magno regnante cum sana gentium direrentur , inventas esse in templo Hieroglyphicas literas habentes crucis formas , quas videntes ii gentilium , qui Christo jam addicti erant , aiebant significare crucem apud peritos Hieroglyphicarum notarum vitam venturam. Demetrius crucis vide P. Galat. de varc. Cathol. verit. lib. 6. capit. ult. ubi ex Rabinis ostendit per crucem intelligi victoriam & triumphum , crucem esse summum bonum , influereque in omnes homines , donatamque corona , ac in ea esse nomen Altissimum. Quamvis verò hæc & similia ingeniosè & piè excogitata sint à sanctis Patribus , quòd scilicet in rebus tam naturalibus quàm arte factis signum crucis reperiat exprellum tamen gentilibus , quibus crux Christi fuit stultitia , 1. Corinth. 1. vers. 23. non potuissent satisfacere , nisi ex Scripturis sacris evidentia testimonio addita fuissent. In ipsis etiam vaticiniis & typis V. T. de cruce expositis & Judaicæ perfidie oppositis delectus quidam adhibendus , neque enim omnium eadem est perspicuitas & evidentia. Primum V. T. de cruce vaticinium extat Psal. 22. V. 18. Foderunt manus meas & pedes meos , dimoverunt ossa mea , in quem locum Augustinus scribit , Dimoverunt in ligno crucis extensa omnia ossa mea , non potuit melius describi extensio corporis in ligno. Judæi de Christo intelligendum esse Psalmum negant , sed accuratè & prolixè eos refellit Justin. in Dialog. cum Tryph. pag. 263. cum neminem in gentè sua monstrare possint , qui unquam Rex Christus sive unctus sit dictus , manus & pedes , cum viveret perfossus ac per mysterium hoc mortuus , id est , in cruce suspensus extra solum hunc Jesum. Nugantur aliquid de Machabæo , quem Aman in crucem agere voluit sed singula penè verba Psalmi cum complemento optimo vaticiniorum interprete collata nugas illas manifestissimè refellunt , quòd ipsum etiam Calvino & reliquis præposteris Interpretibus juxta sensum literalem exponunt , ad Christum autem non nisi typicè & secundariò accommodant meritò opponimus. Judæi obvertunt , legendum esse $\text{H} \text{H} \text{H}$ sicut leo , vel quasi leo , sed

sed opponimus illis testimonium Masoritarum, qui referunt Galatino lib. 1. de arc. Cathol. verit. cap. 8. & lib. 8. 17. in Thikkum Sophrim, hoc est, in marginalibus notationibus diversarum lectionum annotant scribendum esse כרו *foderunt, perfoderunt*, quamvis concinnius sit & ad vulgarem lectionem proprius accedat, si legatur כרו ut sit pluralis numerus in regimine, pro כרו à כרו vel כרו *fodit, discedit, transfixit*. Huic lectioni suffragatur etiam versio LXX. Interpp. qui verbum reddiderunt per *ἀποξω foderunt*, quin & Chaldaica paraphrasis, quæ vertit hoc verbum per כרת à כרת *contudit, contrivit, transfixit*, ac R. Mos. Hadarsan testatur in multis exemplaribus antiquius scriptum fuisse כרו *foderunt*. Est igitur hoc insigne vaticinium de cruce Christi, in qua manus ac pedes ipsius clavis ferreis sunt transfixi. Gloss. ordin. in Ps. 21. non dicit transfixerunt, sed vulnerunt, quia sicut terra fissa fructum facit, sic fructum vite Christus dedit vulneris in manibus ac pedibus. Primarius typus crucifixionis est serpens aeneus in deserto exaltatus Num. 21. v. 9. quem Christus ipse Joh. 3. v. 14. sibi accomodat. Justin. in Dial. cum Tryph. pag. 251. *Sacramentum arcanum per hunc serpentem Deus denunciavit, quo serpentis quidem, qui etiam peccationis ab Adam commissæ autor fuerat, potestatem eversum iri significabatur, salus autem credentibus in ipsum, qui per signum id adumbrabatur & in cruce moriturus esse præmonstrabatur à serpentis morsibus, qui sunt actiones prave, idolorum cultus & aliæ iniquitates, promittebatur.* pag. 265. *Serpens existimabatur populam salvasse, quem primitus Deus subiecit maledictioni & per ingentem, ut Esaias clamat, gladium confecit? & tam insipienter res ejusmodi, ut Rabini vestri docent, & non tanquam symbola excipimus? Tertull. adv. Jud. p. 134. Idem rursus post interdictam omni rei similitudinem cur aeneum serpentem ligno impostum pendens habitu in spectaculum Israeli salutare proposuit eo tempore, quo à serpentibus post idolatriam exterminabantur? nisi quod hic Dominicam crucem intendebat, qua serpens Diabolus designabatur & leso cuius, ab ejusmodi colubris, id est, Angelis ejus à delictorum peccantia ad Christi crucis sacramenta intento, salus efficiebatur, nam qui in illam tunc respiciebat à moru serpentium liberabatur &c. Vide etiam Athanas. tom. 2. p. 255. contra eos qui humanam Naturam Christi impugnabant, Chrysostom. homil. 26. in Johan. Epiphani. hares. 37. Nazianzen. orat. in pasch. p. 697. & in comment. Nicet. Augustin. de peccat. merit. cap. 32. tract. 12. in Joh. ferm. 14. de verb. Apost. ferm. 101. de temp. &c. Pulcherrima sunt verba August. tract. 12. in Johann. *Quid sunt serpentes mordentes? peccata de mortalitate carnis. Quis est serpens exaltatus? mors Domini in cruce, quia enim in serpente mors, per serpentis effigiem figurata est mors. Morsus serpentem letalis, mors Domini vitalis: attenditur serpens, ut nihil valeat serpens. Quid est hoc? attenditur mors, ut nihil valeat mors.* Sed uberior explicatio hujus typi alio loco tractabitur. Hisce duobus primariis vaticinio ac typo addi deinde possunt secundario etiam alia vaticinia ac typi. Quia enim in ligno crucis Christus mortuus, ideo quæcunque salutaria per lignum gesta sunt, tum ad crucem accomodari possunt. Sic Cru-*

Harm. Tom. III. vel Gerbard. Cont. pars quarta.

in qua Christus vita nostra pendet, conferri potest cum arbore vite in Paradiso. Merito enim crux Christi appellatur *lignum vite*, quia ex ea triplicem vitam consequimur, scil. *vitam Naturæ*, in cujus signum cum Christo crucifixo multi resurrexerunt ad vitam Naturæ; *vitam gratiæ*, in cujus signum Christo orante in cruce, multi conversi sunt percipientes pectora sua; & *vitam gloriæ*, in cujus signum Christus dixit latroni, *Hodie mecum eris in Paradiso*. Sicut ex Paradiso quatuor flumina oriuntur irrigantia universam terram, sic Christus ex quatuor locis corporis sui, videlicet ex manibus & pedibus perforatis rivus sanguinis protrusit, ut universa terra mundari, irrigari & fecundari eo possit. Quemadmodum arca lignea tempore diluvii ab interitu homines præservavit Genes. 7. v. 31. *cum aqua dele-ret terram, sanavit iterum sapientia per contemptibile lignum justum gubernans Sap. 10. v. 4.* sic Christi crux à diluvio iræ divinæ nos tuetur. Ligno crucis vehimur per undosum mare mundiæ terram viventium. Jacob in somnis videt *scalam pertingentem à terræ usque ad cælum* Genes. 28. v. 12. Christus per crucem suam erexit nobis scalam, in qua ex terra in cælum conscendere possumus. Moses virgâ suâ mare rubrum dividit, Israelitis transitum parans Exod. 14. v. 16. Christus per crucem suam infernalem Pharaonem devicit, Israelitis verò spiritualibus, hoc est, omnibus credentibus tutum transitum præstitit. Ligno injecto aquæ in Mara sanabantur, ut amaritæ deposita dulcescerent Exod. 15. vers. 25. Crux Christi sanat omnem calamitatum nostrarum amatorem. Jussit Dominus Mosi, ut extrueret tres aras, puta terream Exod. 20. v. 24. lapideam Exod. 20. v. 25. ligneam Exod. 30. v. 1. eo indicatum fuit, Christum primò in ara terrea, qui est hortus; deinde in ara lapidea quod est iudicium tam Ecclesiasticum quam politicum: tum in ara lignea, quod est crucis patibulum, immolatum iri. Levit. 14. v. 6. jubetur asperforium fieri ex ligno cedrino, cocco bis tincto & hyssopo, quibus intinctis in sanguinem, avis occisa aspergebantur, qui à lepra erant mundandi. Lignum cedrinum præfiguratur lignum crucis hyssopus Christi corpus, coccus bis tinctus, quo hyssopus alligata fuit ligno cedrino, significat Christi caritatem, per quam fixus est in crucem, quò referri potest illud Davidicum Psalm. 51. v. 9. *asperges me Domine hyssopo & mundabor.* Elisæus ligno in Jordanem demisso ferrum elevat 2. Reg. 6. v. 6. Christus cœlestis Elisæus per lignum crucis ex abyssu perditionis genus humanum peccati pondere in ima depressum elevavit. Talia excogitari possunt quàm plurima, ut ostendunt dicta veterum superius adducta. Possunt autem præter hosce typos ligno propositos etiam alia vaticinia ac typi V. T. ad crucem accomodari Genes. 3. v. 15. *Semen mulieris conteret caput serpentis, serpens autem insidiabitur calcaneo ejus, id completum est in cruce, cum Christus serpentis infernalis caput contereret, pedes ejus clavis perforabantur, quæ vulnera verè erant morsus serpentini.* Esa. 11. vers. 12. *Levabit vexillum ad gentes & congregabit profugos Israel.* Christi crux verè est vexillum, quo congregatae sunt gentes ad spiritualem militiam. Es. 49. v. 16. *in manibus meis descripsi te.* Clavi, quibus Christi manus transfixæ sunt

sunt stylus ferreus, quo omnes electi in ipsius manus sunt descripti. In ipsa manu quasi in membrana trophæi sui chirographum proprio suo sanguine scripsit, & ut Scriptura esset indelebilis, manum exarando transfodit. Esa. 52. v. 13. *Servus meus exaltabitur & elevabitur & sublimis erit valde*. Id non solum intelligendum de exaltatione in gloriam, sed etiam de elevatione in crucem juxta infallibilem interpretationem ipsius Christi Joh. 3. v. 14. *Sicut Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis*, Joh. 8. v. 29. *Cum exaltaveritis Filium hominis, cognoscetis quia ego sum*. Joh. 12. v. 32. *Ego, si exaltatus fuero, de terra omnia traham ad meipsum*. v. 33. *hoc autem dicebat significans quâ morte esset moriturus*. Ita quoque vox *NW* in dicto Prophetico ad exaltationem in cruce alludit, usurpatur enim Genes. 40. v. 20. de archipifto Pharaonis suspenso super lignum. Quemadmodum etiam sacrificia Vet. Test. levabantur ac movebantur coram Domino sic Christus levatur in cruce ad consecrationem nostram, ut nos faciat Sacerdotes coram Deo. Quemadmodum sacrificia V. T. ligno imposta igne absumebantur, sic Christus pertulit peccata nostra super lignum, 1. Pet. 2. v. 24. & caritatis igne succensus obtulit se Deo in odorem fragrantie Ephes. 5. v. 1. &c. hæc omnia latius explicari possunt, sed nobis sufficit monstrasse fontes. Cæterum, quia omnis salus nostra in cruce Christi consistit, ideo imaginem Christi crucifixi in corde nostro perpetuò circumgeramus, atque oculos fidei in ipsum dirigamus, ac si ante oculos nostros depictus & inter nos crucifixus esset Galat. 3. v. 1. sicut pii veteres habitum crucifixi & singula ejus membra in meditationibus suis pulcherrimè sibi proponunt. 1. Certum est, supplicium crucis præ reliquis omnibus maximis asferre cruciatus. Denudatio enim non solum est ignominiosa, sed etiam pœnalis, quia externis injuriis aeris corpus crucifixi exponit. Transfixio manuum ac pedum intensissimos affert dolores, cum enim hæ partes sint maximè nervosæ ac proinde sensu tactus acutissimo præditæ, ideo quando ferrum per volas manuum ac plantas pedum adigitur, inde gravissimus & acutissimus dolor oritur. Elevatio crucis dolores & cruciatus omnes renovavit, quia in ea omnia viscera ac membra fuerunt concussa, ac vulnera manuum & pedum ob ponderis gravitatem laxiora reddita, ut quasi rivi sanguinis ex illis profuerent. Extensio brachiorum quàm sit molesta experietur, qui manibus extensis & elevatis sine ulla remissione per semihoram orare voluerit. Certè Mosis usque ad occasum Solis manus suas in precibus elevanti lapidem supponere necesse habent, & Aaron ac Hur manus ejus ex utraque parte sustentant Exod. 17. vers. 12. Ipse quoque habitus pendens dolorem auget, totum enim corporis pondus ex brachiis transfixis dependens ac in pedes transfixos recumbens & supernè & infernè acutissimos, ac nulla ex parte interruptos, dolores concitat. Accedit pœnæ diuturnitas, erat enim mors admodum lenta. Sanctus Andreas legitur biduo in cruce vixisse, quidam etiam pluribus diebus in cruce vixerunt, nec tam cruce, quàm fame, vel ferarum laniatu interierunt. Manus & pedes, qui in crucifixione transfodiebantur, sunt à cerebro & capite remoti, ideo nec sensuum nec rationis officina lædebatur, sed integris sensibus & sanâ mente

dolor acutissimus tolerabatur, neque cor fons vite vel membrum aliquod cordi vicinum vulnerabatur, nec copiose effluebat sanguis ex manuum ac pedum vulneribus, clavis ferreis adhuc eisdem inherærentibus & exitum prohibentibus, sed guttatim defillabat, ideo non repente moriebantur crucifixi sed lentâ morte confecti viribus paulatim deficientibus destituebantur. Augustin. tract. 36. in Johan. *Diu vivebatur in cruce, non quia longior vita eligebatur, sed quia mors ipsa protendebatur, ne dolor citius finiretur, quæ omnia manifestè probant supplicium crucis dolores exquisitissimos & cruciatus maximos attulisse hoc supplicii genere affectis*. Thom. parte 3. quæst. 46. disputat. crucifixionis supplicium Christo longè majores, quàm cuivis alii crucifixi, attulisse cruciatus, idque propter duas causas, quarum una fuerit corporis a Spiritu Sancto formati tenerrima optimaque constitutio, quâ factum sit, ut maximâ sensuum vivacitate lesiones ac nocumenta omnia & singula citra ullum stuporem, perfectissimè senserit: altera, quod nullam admisit consolationem aut doloris mitigationem undecumque illa posset proficisci, sive à divinitate, sive à ratione, sive ab animi aversione, sed singulas animæ vires sibi ipsis relictas permisit agere & pati, quæ ipsarum propria erant &c. quibus causis addendum, quod Christus factus pro nobis in cruce maledictum verè senserit iram Dei peccatis totius mundi in se susceptis debitam ac promeritam, maledictionem item legis & cruciatus verè infernales, quæ omnia dolores & cruciatus Christi crucifixi modis ineffabilibus auxerunt. Quare verò atrocissimum & dirissimum illud crucis supplicium Christus elegit? certum est, quod non invitatus aut coactus id suscepit, spontè enim seipsum tradidit hostibus, à quibus tali supplicio se afficiendum noverat. Respondet Chryostomus, prout à Thoma in catèna citatur, Christum hoc sine diram, infamem & detestabilem mortem in cruce suscepisse, ut hac interemta dominium mortis totaliter destrueret. *Pessimum mortis genus elegit, quia totam mortem abolere voluit*. Peccatis nostris non crucem solum, sed etiam perpetuum infernum meriti eramus, Christus igitur pro omnibus omnium hominum peccatis plenissimè satisfactorius & æternam justitiam perfectissimè nobis promeritur summum & teterrimum supplicium subire voluit. 2. *Qui in ligno pendet, maledictus à Deo dicitur* Deut. 21. v. 23, velut in Hebraeo emphaticè habetur, *est maledictio Dei*. Illud Paulus ad Christum in cruce pendentem sic accommodat, Galat. 3. vers. 13. *quod Christus nos redemerit à maledictio legis factus pro nobis maledictum* vers. 14. *ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu*. Athanas. de incarnat. verb. p. 51. *Quomodo alia ratione execratio aut piaculum esset, nisi execrabilem mortem in se reciperet?* Propter peccatum nos omnes æternæ maledictioni eramus obnoxii, sed Christus maledictionem nobis debitam in se transtulit & cœlestem benedictionem credentibus promeruit, sicut pulcherrimè dicit Bernhard. serm. 4. de assumpt. Mar. *Crucis ignominia est summa credentium gloria*. Sicut signum salutiferum in deserto suspensum figuram habuit maledicti serpentis Num. 21. vers. 9. cujus intuitu à vulneribus & veneno serpentum Israelitæ liberabantur: sic Christus in cruce suspensus figuram habuit maledicti

dicti peccatoris ac facinorosissimi hominis, sed revera est benedictus Dei filius ad salutem nostram in cruce pendens; quem si oculis vere fidei intuiti fuerimus, ab aeterna maledictione liberari poterimus. 3. Christus in cruce sublimis pendet, ut omnes ipsum intueri ac per fidem salutis participes esse possint. *Ubi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, inquit Johann. 12. v. 32.* Reliqui crucifixi horrido suo aspectu omnia à se abigunt, abominabiliores enim sunt, quam ut serenâ fronte ac jucundo vultu eos quispiam aspiciere possit, sed Christus in cruce exaltatus omnia trahit ad seipsum, quia per crucem peperit nobis salutem, per crucem reconciliavit nos Deo Ephes. 2. v. 16. crux ipsius umbraculum nobis praebeat contra irâ divinâ æstum. Hac de causa ita differit Lactantius lib. 4. de vera sapientia cap. 26. *Dicat fortasse aliquis, cur, si Deus fuit, & mori voluit, non saltem honesto aliquo mortis genere affectus est? cur potissimum cruce? cur infami genere supplicii, quod etiam homine libero, quamvis nocente, videatur indignum? Primum quod is qui humilis advenerat, ut humilibus & infimis opem ferret & omnibus spem salutis ostenderet, eo genere affectendus fuit, quo humiles & infimi solent, ne quis esset omnino, qui eum non posse imitari. Deinde ut integrum corpus ejus conservaretur, quem die tertio ab inferis resurgere oportebat &c. Illa quoque præcipua causa fuit, cur Deus crucem maluerit, quod illa exaltari eum fuerit necesse & omnibus gentibus passionem Dei innotescere. Nam quoniam is, qui patibulo suspenditur, & conspicuus est omnibus & ceteris altior, crux potius electa est, quæ significaret illum tam conspicuum tamq. sublimem futurum, ut ad eum cognoscendum pariter ad colendum cunctæ nationes ex omni orbe concurrerent. Denique nulla gens tam inhumana est, nulla regio tam remota, cui aut passio ejus, aut sublimitas majestatis sit ignota. Extendit ergo in passione manus suas orbemque dimensus est, ut jam tunc ostenderet, ab ortu Solis usq. ad occasum, magnum populum ex omnibus linguis & tribibus congregatum sub alas suas esse venturum, siquidem illud maximum atq. sublime frontibus suis suscipiturum. Cum hoc Lactantii dicto congruit quod Max. Taurinensis hom. 2. de cruce scribit, quatuor mundi partes ad Christum trahendas quatuor quasi crucis angulis contineri. 4. Christus in cruce inter cælum ac terram pendet medius, quia est mediator inter Deum & homines, unde Poeta Christianus de eocant:*

Qui sese medium dedit inter nosque Patremq.

Ille inter fontes medius, sed liber ab omni

Crimine, cælum inter medius terramq. pendit.

Orta inter Israelitas plagâ furore irâ divinâ accensa Aaron Sacerdos stans inter mortuos ac viuentes medius oblati sacrificio populum reconciliavit Deo Num. 16. v. 48. sic Christus unicus N. T. summus Sacerdos inter cælum ac terram atque inter latrones medius pendens proprii corporis victimâ in sacrificio oblati genus humanum Deo reconciliavit atque ignem irâ divinâ extinxit. 5. Christus in cruce suspensus in aere libero pendet, ut Satanam Principem aeris debellet atque aerem ipsum purificet. Augustin. serm. 130. de temp. *Aer purgatur cum in altitudine immolaretur ovis: terra etiam*

purgabatur, quia stillabat sanguis Domini super eam. Athanas. in orat. de passione & cruce Christi. *Humi non est mortuus sed in aerem ascendit per crucem, ibi quoque serpentem persequens, ut etiam inde Principem potestatis deturbaret & spiritualis nequitia destrueret.* Idem: *Quia Filius DEI venit, ut Satanam generis nostri hostem delapsam cælitus & circa hunc inum aerem vagantem precipitaret, aeremque purificaret, & morte hoc ipsum fieri oportebat, non aliâ illud fieri poterat, nisi ea, quâ in aere tolleretur, crucis nimirum, quare non sine ratione eam Dominus sustinuit, ita enim sublimatus aerem purgavit ab omni Diabolica potestate aliorumque Dæmonum infestatione dicens: Vidi Satanam instar fulguris decidentem.* 6. Christus in cruce pendet totus corpore cruentatus, totus sanguinolentus, ex vulneribus capitis manuum ac pedum sanguine largiter dimanante, quia satisfacit pro peccatis nostris coccini instar rubentibus Esa. 1. v. 18. ob quæ meritissimè Deus de nobis conqueritur v. 5. *Totum caput languet & totum cor agrotat, à planta pedis usq. ad verticem non est in eo integrum quiddam.* 7. Christus in cruce pendet instar bufonis ac venenati serpentis propter nos transfixus, factus scilicet *vermis & non homo* Psal. 22. v. 7. sicut aliàs venenatus bufo transfigi & in aere suspendi solet, ne quem veneno suo inficiat, sed potius ex aere venenum atrahat. 8. Crux Christi habet formam gladii, superior enim pars, cui epigraphæ inscripta manubrii loco est, inferior verò acies, hunc gladium Christus in terram veluti immittit, ut caput infernalis serpentis eo conterat & transfodiat, inde Ambrosius in rat. de obit. Theod. tom. 3. crucem comparat gladio, quo David Goliathum vicit. 9. Christus è terra exaltatus in sublimi pendet, ut ostendat sibi negotium esse cum Patre cœlesti, quem corporis sui victimâ placare velit ac pacificare per sanguinem crucis ea quæ in terris & quæ in cælis sunt Coloss. 1. v. 20. sicut V. T. sacrificia coram Domino levabantur. 10. Caput inclinatum in cruce ad osculandum, ut ostendat ex immenso erga nos amore sese mori. Spinea corona capiti imposta ostendit, quod cruce ac morte suâ æternum sibi paret regnum, nosque coram Patre suo Reges efficiat Apocal. 1. v. 6. 11. Manus extendit ad nos amplexandos. Extendit sua brachia, ut elargiatur nobis mortis suæ beneficia. Potest etiam illa extensio manuum conferri cum extensione manuum ad fructus arboris vitæ à primis parentibus facta. Iren. lib. 5. cap. 14. p. 337. *Christus dissolvens eam quæ ab initio in ligno facta fuerat, hominis inobedientiam, obediens factus est usq. ad mortem, mortem autem crucis, eam quæ in ligno fuerat inobedientiam sanans cap. 15. p. 339.* Quemadmodum dixit quidam de senioribus per extensionem manuum duos populos ad unum Deum congregans. *Due quidem manus, quia & duo populi dispersi in universos fines terre, unum autem medium caput, quia & unus Deus super omnes & in omnibus nobis.* Sic igitur extensio primæ manus ad lignum ab Adam facta mortem apprehendit, extensio secundæ manus in ligno crucis à Christo facta vitam, quæ perierat, invenit Christus in ligno extendit manus propter pomum vitæ ex ligno decerptum, ac vicit hostem invisibilem in ligno, qui primos parentes in ligno olim vicerat. Nazianz. orat. 1. Apolog. *lignum adversus lignum & manus*

manus adversus manum; illa inquam fortiter extensa adversus incontinentem extensam, ille clavus confixus atque constrictus adversus remissam & solutam, ille orbis fines conjungentes adversus eam, qua Adam ex Paradiso exturbavit. P. Galatinus lib. 6. de arc. Cathol. vertit. cap. 17. allegat concionem S. Andreae Apostoli de cruce Christi. Primus homo per lignum prævaricationis mortem induxit & necessarium hoc erat generi humano, ut per lignum passionis mors, qua ingressa fuerat, pelleretur. Et quoniam de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum prævaricationis mundo mortem intulerat, necessario de immaculata virgine natus est, perfectus homo, in quo Dei Filius, qui primum fecerat hominem, vitam eternam, quam perdidit per Adam homines, repararet ac per lignum crucis lignum concupiscentiæ excluderet, expanderet in cruce immaculatas manus pro manibus incontinentem extensis, pro suavi cibo arboris vitæ escam fellis acciperet & in se suscipiens mortalitatem nostram suam nobis immortalitatem offerret. Eadem brachiorum extensio indicat, quod omnia voluntariè & ex summa caritate propter nos sustineat, paratus plurimum suscipere, si salutis nostræ necessitas exigat. Oten- dit etiam Christus erga nos summam diffusionem largitatis ex intima caritate procedentis, quod scilicet tantum nos dilexit, quantum diligere potuit, totum se exponens amori nostro, exhibendo nobis quicquid erat, quicquid poterat & quod verbis exprimeret non poterat, quia caritas ejus est ineffabilis, ideo signo corporis sui eam expressit. 12. Manus, quæ cælum in sapientia fundaverunt, quæ compeditos solvere, depressos erigere, suoque tactu universos solebant sanare, in crucis patibulo distenduntur ac perforantur, ut fluenta misericordiæ ex illis ad nos promanent: *Assuunt manus Domini misericordiæ visceribus, nec desunt foramina, per quæ effluant.* Zach. 13. v. 6. *Et dicitur ei, Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? & dicit, his plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me, quem locum pii veteres ad vulnera in Christi manibus referunt.* 13. Latus Christi lancea apertum fuit, ut per aperturam vulneris intropicere possimus secretum cordis, sicut de hac lateris vulneratione inferius pluribus dicitur. 14. Christi in cruce pendentis quinque majora vulnera conferri possunt cum quinque siliçibus illis, quibus ex torrente acceptis David Goliathum prostravit 1. Sam. 17. v. 40. *Christus torrente passionis in via bibens* Psal. 110. v. ult. quinque vulneribus in duello contra Satanam acceptis eundem potentissimè vicit. Possunt etiam quinque majora Christi vulnera conferri cum quinque siliçibus, qui in V. T. dabantur pro redemptione primogenitorum Num. 3. v. 47. quia Christus sanguinem ex quinque vulneribus corporis effusum dedit in redemptionem pro nobis. 15. Extant quædam veterum picturæ, in quibus unum clavum divina justitia, alterum divina misericordia, & tertium pax divina impingit, quibus picturis docere voluerunt, nec divinæ justitiæ satisfieri potuisse, nec locum paci & misericordiæ divinæ super nos fuisse relictum, nisi Christus propter nos illa vulnera accepisset. Psal. 85. v. 11. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax se osculatae sunt.* v. 12. *Veritas de terra est orta & justitia de cælo prospexit.* 16. Clavos, quibus Christus in cruce confixus, eo

modo nos intueri docet Apostolus Coloss. 2. v. 14. quod iisdem confixum sit chirographum nobis contrarium. Quemadmodum chirographum debitorum discendi ac configi solet, quando solutio est præstita, sic clavus crucis Dominicæ confixus est peccatorum, spiritualium illorum debitorum nostrorum, chirographum propter plenariam satisfactionem in cruce à Christo pro nobis præstitam, ut non possit ulterius nos coram Dei judicio peccatorum nostrorum convincere. 17. Pedes quibus se mare calcabile præbuit, quorum scabellum adorandum erat, qui non steterunt in via peccatorum, clavorum acumines perfodiuntur, ut ostendatur, Christum non cessaturum nec à cruce descensurum, antequam plenè fuerit satisfactum atque opus redemptionis perfectissimè perfolutum. Primi parentes dispererant ligaturas mandatorum divinatorum. Christus ergo fortissimis vinculis, ferreis clavus scilicet & fortioribus adhuc caritatis vinculis in cruce se ligari & constringi patitur, quia perfectam obedientiam divinæ legi præstare voluit. 18. Quia per tabulam cruci impositam, in qua causa mortis descripta fuit, crux accepit figuram numeri denarii, ideo Cyrillus dicit, hac figura denotari, quod Christus satisfecerit pro peccatis totius mundi contra decem præcepta commissis. Eadem crucis figura designandæ universali ejusdem efficaciam est conveniens. Transversali enim latitudine significatum est mortis Christi efficaciam latissimè se extendere, per totum terrarum orbem. Ipsa verò in altum porrecta longitudine terram contingente ac cælos respiciente significatum est efficaciam ejus non solum terram contingere, sed etiam in cælos exportigi, quia per Christum instaurata & sub unum caput redacta sunt omnia quæ in cælis sunt & quæ in terra. Ephes. 1. v. 10. Coloss. 1. v. 20. 19. De vulneribus in capite, latere, manibus ac pedibus Christi veteres pias habent meditationes. *Vulnerari voluisti o bone Jesu, inquit Anshelmus, in capite, ut sanares omnes nostras obliquas intentiones; in manibus, ut sanares omnes nostras remissas operationes; in pedibus, ut omnes nostras immundas & terrenas affectiones; in corde, ut omnes nostras vanas & noxias cogitationes; ac tandem flagellari & vulnerari in toto corpore, ut totam nostram sanares vitam & conversionem.* Primæ manus extensione mortem in ligno apprehendit. Manu secundâ vitam nobis donavit, & super hac donatione privilegium copiosum in membrana ejusdem manus sanguine suo roseo nobis scripsit, quod etiam sacri vulneris confossione veluti ligilli impressione ad perpetuam rei memoriam signavit. Omnia mala nobis adversantia, scilicet tribulationes, tentationes, infirmitates, culpas & poenas quaslibet in dulcissimo isto vulnere primæ manus, quâ Christus mortem apprehendit, reponeere debemus. *Cum me pulsat aliqua turpis cogitatio, inquit Augustin. de contempt. Christi, recurro ad vulnera Christi & sanabor: cum me premit caro, recordatione vulnery Domini mei resurgo: cum Diabolus mihi parat insidias, fugio ad vulnera Dei mei & recedit a me. Si ardor libidinis moveat membra mea, recordatione Filii Dei Domini mei extinguitur: ita ut in omnibus adversitatibus meis non inveniam tam efficace remedium, quam vulnera Christi, in his dormio securus & requiesco intrepidus.* Omnia bona opera, quæ Deus operatur in nobis, in vulnere secundæ manus

manus reponere debemus, ea omnia non nobis, sed divino muneri attribuendo, orantes ut omnia neglecta & imperfecta opera nostra ex hoc dulcissimo vulnere restaurentur, perficiantur & suppleantur. *Quicquid mihi deest, inquit Augustinus, usurpo mihi ex vulneribus Domini mei Jesu, quoniam inde misericordia affluit, nec desunt foramina, per quae fluant.* Vulnera Christi plena sunt misericordia, plena pietate, plena dulcedine & caritate. Per has rimas licet mihi gustare, quam suavis sit Dominus. Per vulnus primi pedis sanavit Christus cogitationes & affectiones nostras pravas, ergo quotiescunque malis cogitationibus vel pravis desideriis vel affectionibus impugnamur, mox ad vulnus illius pedis confugiamus, exinde tanquam ex fonte limpidissimo profluit lavacrum, quo abluuntur & purificantur sordes cogitationum & affectiones malorum. Per vulnus secundi pedis bona nostra desideria, quæ ex se omnino sunt invalida, roborantur & perficiuntur, ergo omnia bona desideria, voluntates & cogitationes nostras refundere debemus cum gratiarum actione in fructiferum vulnus istius pedis. 20. Denique quia Christus pro nobis passus, & peccata nostra in corpore suo super lignum portans dicitur nobis reliquisse exemplum, ut sequamur vestigia ipsius 1. Pet. 2. v. 21. ideo considerandum etiam exemplum illarum virtutum, quæ in cruce Christi ad imitandum nobis propositæ sunt. Bernhard. serm. 1. in die Pasch. col. 128. *Quatuor virtutum gemmis cornua crucis ornantur, supereminetior est caritas, à dexteris obedientia, patientia à sinistris, radix virtutum humilitas in profundo. His ditavit trophæum crucis consummatio Dominica passionis, cum ad Judæorum blasphemias humilis, ad vulnera patiens, intus linguis, clavis exterius pungeretur.* August. lib. 83. questionum q. 25. *Si Christus levius mortis genus subiisset, existimatum à quibusdam fuisset, mortem quidem pro iustitia appetendam, sed non quodvis mortis genus. Multi enim etsi mortem ipsam non timeant, genus tamen aliquod ipsius mortis horrescunt, ut ergo reipsa doceret, sicut mortem metuendam non esse, ita nec ullum mortis genus, crucem suscepit, quo inter omnia mortis genera nullum est execrabilius & formidolosius.* Idem in libro de grat. V. & N. T. per lignum transversum sive crucis latitudinem intelligenda esse dicit bona opera, in quibus manus extenduntur: per longitudinem vero longanimitatem, quia ibi quodammodo statur, hoc est, persistitur & perseveratur: per altitudinem, quæ sursum versus super lignum transversum eminet, bene sperantium supernam expectationem: per profunditatem in terra, occultatam dicit significari profunditatem divine gratiæ, è qua omnia exurgunt. Sed hæc videntur nimis longè petita. D. Apostolus sapiens meminit spiritualis nostræ cum Christo crucifixionis, Roman. 6. vers. 6. *vetus noster homo cum veteris legis simul crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato.* Galat. 2. vers. 20. *Christus cum crucifixus, cap. 5. vers. 24. Qui Christi sunt, carnem crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* cap. 6. vers. 14. *Mihi abste gloriarī nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est & ego mundo.* Quemadmodum Christus in cruce pendet nudus, sublimis, clavis affixus &c. sic debemus exuere veterem hominem, affectio-

nes nostras è terra elevare, clavis divini timoris carnem nostram configere & spreis terrenis omnibus cœlestia desiderare. Sic ergo omnes credentes tanquam membra unius corporis mystici cum Christo spiritualiter crucifiguntur, quando agnoscunt, quod peccatis suis Christum crucifixerint, ac credunt Christum suscepisse hanc crucis maledictionem propter nostra peccata, denique cum patienter tolerant adversa omnia & carnem suam cum pravis concupiscentiis & affectibus crucifigunt. 2. *Socii supplicii: Et tunc crucifigunt cum eo duos latrones, unum à dextris, alterum à sinistris.* Lucas in genere eos vocat *κακῶγες*, sed Matthæus & Marcus in specie appellant *ληστές*, qui obsessis viis publicis viatores non solum spoliarant, sed etiam jugularant. Hi jam antè crucis supplicio adjudicati erant propter latrocinia, oblati igitur hac opportunitate Christo scilicet ad crucem damnato simul abripiuntur & eodem tempore crucifiguntur, ita ut Christi crucifixi latus utrinque clauderent. Johannes disertè addit, Christum fuisse *medium inter utrumque latronem*, ex quo intelligitur, quod proximè ipsum attigerint, unde etiam in vicem colloquuntur. Fecerunt id Judæi hoc consilio, ut latronum societate in extremum apud omnes contentum Christus adduceretur, ac judicaretur commune cum illis habere crimen, cum quibus commune ipsi erat supplicium. Quin etiam crucifixerunt Christum inter hos duos latrones medium, ut non pro vulgari latrone, sed pro insigni malefactorè, adeoque principe & antesignano latronum ab omnibus haberetur. Præsentes aderant Pontifices & Seniores, illi persuaserunt militibus, Christum magis quam latrones crucem esse promeritum, in medio igitur latronum ipsum crucifigendum, qui non Judæorum, sed latronum & omnium malefactorum quidam Rex sit, quo consilio etiam coronam spineam capiti impositam relinquunt. Facile autem intelligi potest, quantum dolorem hæc latronum societas Christo attulerit. Gravissimus dolor est homini innocenti in sceleratorum catalogo præcipuum reputari, unde etiam de hac passionis parte peculiare extat vaticinium Esa. 53. v. 12. ad quod Marcus nos revocat subjungens, *Et impletur est Scriptura, quæ dicit, Et cum iniquis reputatus est.* Christus ipse Luc. 22. 37. hoc vaticinium de se interpretatur: *Dico vobis, quoniam adhuc quod scriptum est, oportet impleri in me. Et cum iniquis deputatus est.* Retinuit autem Evangelista conjunctionem copulativam *καὶ*, ut ostenderet, etiam præcedentia illius Prophetiæ membra de Christo intelligenda esse. Hebræum *אִתָּם* verterunt LXX. Interpretes per *λογίζεσθαι* reputari, sed commodè etiam verti potest *computari, numerari.* Christus enim non solum reputatus est pro latrone, sed etiam numeratus inter eos, quando scilicet in medio eorum crucifixus est. Potest autem verbum *λογίζεσθαι*, quo utuntur LXX. & Marcus pulcherrimè accommodari ad imputationem justitiæ, quam Christus in cruce nobis credentibus promeruit. Quia enim ipse reputatus est cum iniquis, ideo nos propter ipsum reputamur pro justis, quam reputationem sive imputationem justitiæ Christi non esse imaginariam ac phantasticam, ut Jesuitæ calumniantur, docet imputatio peccatorum nostrorum facta Christo, propter quam inter latrones crucifixus supplicium nobis de-

bis debitum in se recipit. Hanc ergo ignominiam & dolorem Christus sustinere voluit, ut declararet suam erga Patrem obœdientiam, qui sic decreverat & per Esaiam sic eventurum prædixerat, atq; ut doceret, propter quos supplicium crucis sustineat. Hi enim duo latrones typum gerunt totius humani generis, primorum sc. parentum & omnium posterorum. Quamvis enim non omnes homines externis latrocinis contaminati sint, tamen coram Deo omnes sumus facinorosi & latrones, quia ex peccatoribus & latronibus nascimur. Primi parentes raperant ea quæ ad Deum pertinent ac sibi ipsis & omnibus posteris suis mortem intulerant, verè igitur coram Deo erant pestilentissimi latrones, ex illis propagamur, ab illis peccatum in nos propagatur, unde & nos rei sumus violatæ legis divinæ & peccatores miserrimi. Christus verò patitur inter facinorosos & latrones sese reputari, ut inter sanctos & Dei filios computari possimus. Congruè inter latrones crucifigitur, qui pro latronibus patitur. Congruè inter latrones pender medius, qui est constitutus hominum coram Deo Mediator. Pendet iustitia in medio latronum, pender vita in medio peccatorum, ut omnes extensis fidei brachiis eam amplectantur, sibi que applicent, sed ut unus ex latronibus hoc loco ad Christum convertitur ac iustitiam & vitam ab ipso impetrat, alter verò in peccatis suis manet & Christum repudiat: sic totum genus humanum dividitur in duos coetus, quorum unus Christum cum suo merito acceptat & vitæ æternæ particeps redditur, alter verò Christum impœni-

entiâ & incredulitate repellit, sicut hæc de re inferius plura dicentur. Leo serm. 4. de Pass. *Affixus est latronibus duobus, uno ad dextram, altero ad sinistram similiter crucifixis, ut in ipsa patibuli specie monstraretur causa, quæ in iudicio ipsius omnium hominum faciendæ est discretio.* Potest & hoc observari, quòd cum quidam ex Apostolis postmodum crucifixi fuerint, Deus tamen noluerit illos unà cum Christo ad crucis supplicium abripi, ne scilicet viderentur ad meritum & satisfactionem à Christo pro nobis præstitam aliquid conferre, sed de latronibus ne minima quidem ex parte tale quid suspicari possumus. Bernh. serm. 3. de quinque dieb. coll. 119. *Non decuit Christum simul & Petrum aut Jacobum vel Johannem pro salutè hominum pati, crucifixi tamen fuere cum eo alii duo, sed duo nequam, de quibus nulla prorsus suspicio posset haberi, ac si ex illis minus efficax sacrificium suppleretur.* Joh. Hussin. Hist. passionis tom. 1. pag. 19. ad spiritualem crucifixionem hæc societatem latronum accommodat. *Jesus (inquit) est Spiritus humanus, latrones vero & mundus. Crucifigatur cum Spiritu caro per continentiam, mundus per pauperatatem voluntariam.* Sed hæc allegoria videtur inconcinna, neque enim Spiritus, sed caro cum vitis & concupiscentiis crucifigi iubetur Galat. 5. v. 24. ac corpus dicitur mortuum propter peccatam, Spiritus verò vitæ propter iustitiam. Rom. 8. v. 10.

*Qui pro me clavus fixus crucis arbore pendes,
Te totum cordi fige, reconde, meo.*

CAPUT CXCIX.

CHRISTUS PRO CRUCIFIXORIBUS SUIS ORAT AC IN
TITULO CRUCIS REX JUDÆORUM
PROCLAMATUR.

MATTH. 27. v. 37. MARC. 15. v. 26. LUC. 23. v. 34.
JOHANN. 19. v. 19.

RATIO ORDINIS.

Variant Evangelistæ in ordine eorum, quæ circa crucifixionem Christi contigerunt. Matthæus & Marcus post crucifixum Christum vestimentorum divisionem commemorant, subjungunt deinde tituli inscriptionem ac tandem addunt duorum latronum crucifixionem. Lucas verò primùm latrones crucifixos, deinde vestimenta divisa, ac tertio demùm loco titulum superscriptum enarrat. Johannes primo loco latronum crucifixionem, secundo tituli inscriptionem, ac postremo vestimentorum divisionem collocat. Quamvis verò exactè sciri non possit, quo ordine hæc omnia fuerint gesta, quin imò probabile sit, quædam simul contigisse, ut in tumultuariis actionibus fieri consuevit: tamen ordo, quem Johannes observat, in Harmonia videtur observandus. Primò enim notum est ex Euseb. lib. 3. Hist. Eccles. cap. 21. quòd Johannes ultimo inter Evangelistas loco scripserit ac reliquorum scripta probaverit, verisimile igitur est, quòd ex-

actius observaverit ordinem, quàm Evangelistæ reliqui præsertim in illis, quæ jam antè, diverso tamen ordine ab illis fuerunt annotata. 2. Adde quòd Johannes sub cruce steterit & coram viderit atque audierit, quæ circa crucifixionem gesta sunt, procul dubio igitur exactiori ordine singula describere voluit, quàm à reliquis erat factum. 3. Denique ordo ab ipso servatus videtur maxime conveniens. Cum enim milites Christum crucifigerent, crucifixi sunt simul duo latrones ab aliis scilicet militibus sive licitoribus, siquidem propter festi vicinitatem omnia festinanter agebantur, deinde additus fuit titulus, antequam crux erigeretur, tandem CHRISTO in cruce jam pendente & absoluto crucifixionis opere milites animi gratiâ vestes Christi diviserunt & detunica sunt invicem sortiti. Sequemur igitur in Harmonia ordinem Johannis, sed preces CHRISTI à Luca commemoratas titulo crucis & divisioni vestimentorum præponemus. Hunc enim ordinem particula adverbialia Lucas innue-

re